

Věc C-198/20

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

11. května 2020

Předkládající soud:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Polsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

11. května 2020

Žalobci:

MN

DN

JN

ZN

Žalovaná:

X Bank S.A.

Předmět původního řízení

Návrh na zaplacení částky 46 412,79 PLN spolu s úroky a náhradou nákladů řízení jako dílčího nároku z neplatnosti smlouvy a podpůrně návrh na zaplacení částky 46 614,14 PLN jako dílčího nároku z toho titulu, že spotřebitelé nejsou vázáni nedovolenými smluvními ujednáními.

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Výklad bodů 11, 18 a 22 odůvodnění a čl. 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách, a to z hlediska vymezení okruhu subjektů, na něž se vztahuje ochrana spotřebitele přiznaná touto směrnicí.

Právním základem předběžných otázek je čl. 19 odst. 3 písm. b) Smlouvy o Evropské unii a článek 267 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Předběžné otázky

1. První otázka: musí být čl. 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29 [...] dále jen „směrnice 93/13“), dále čl. 3 odst. 1 a 2 a článek 4 téže směrnice a její následující body odůvodnění:

– vzhledem k tomu, že spotřebitel musí mít stejnou ochranu u smluv uzavíraných ústně i písemně bez ohledu na to, zda v druhém případě jsou smluvní ujednání obsažena v jednom nebo více dokumentech;

– vzhledem k tomu, že posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání podle zvolených obecných kritérií, zejména v činnostech prodeje nebo poskytování, které mají veřejnoprávní povahu a které poskytují kolektivní služby se zohledněním solidarity mezi uživateli, musí být doplněno o prostředek k celkovému hodnocení různých dotčených zájmů; že to staví do popředí požadavek poctivosti [dobré víry]; že při posuzování poctivosti [dobré víry] musí být brán zvláštní ohled na sílu vyjednávacích pozic stran, na to, zda měl spotřebitel nějakou pohnutku k tomu, aby souhlasil s ujednáním, a zda zboží bylo dodáno nebo služby poskytnuty na zvláštní objednávku spotřebitele; že požadavek poctivosti [dobré víry] může být uspokojen prodávajícím nebo poskytovatelem, jestliže jedná poctivě a spravedlivě s druhou stranou, jejíž oprávněné zájmy musí vzít v úvahu;

– vzhledem k tomu, že smlouvy by měly být sepsány jasným a srozumitelným jazykem; že by měla být spotřebiteli dána příležitost, aby si prověřil všechna ujednání a v případě pochybnosti by měl převažovat výklad, který je pro spotřebitele nejvýhodnější;

s přihlédnutím k bodům 16 a 21 rozsudku Soudního dvora ze dne 3. září 2015, *Horatiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA* (C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538), a bodům 20 a 26 až 33 stanoviska generálního advokáta Pedra Cruz Villalóna předneseného dne 23. dubna 2015 (ECLI:EU:C:2015:271),

vykládány v tom smyslu, že se ochrana spotřebitele přiznaná směrnicí 93/13 vztahuje na jakéhokoli spotřebitele?

Nebo se ochrana spotřebitele vztahuje, jak vyplývá z bodu 74 rozsudku Soudního dvora ze dne 30. dubna 2014, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerne Rábai v. OTP Jelzálogbank Zrt* (C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282), pouze na průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele? Jinými slovy, může vnitrostátní soud konstatovat zneužívající povahu ustanovení smlouvy uzavřené jakýmkoli spotřebitelem, nebo jen zneužívající povahu ustanovení smlouvy uzavřené spotřebitelem, kterého lze považovat za průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele?

2. Druhá otázka: bude-li odpověď na první otázku taková, že se ochrana spotřebitele podle směrnice 93/13 nevztahuje na jakéhokoli spotřebitele, nýbrž jen na průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele, lze za průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele považovat spotřebitele, který si před uzavřením nepřečetl smlouvu o hypotečním úvěru ve výši 150 000 PLN indexovaném v cizí měně a sjednaném na dobu 30 let? Lze takovému spotřebiteli přiznat ochranu na základě směrnice 93/13?

3. Třetí otázka: bude-li odpověď na první otázku taková, že se ochrana spotřebitele podle směrnice 93/13 nevztahuje na jakéhokoli spotřebitele, nýbrž jen na průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele, lze za průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele považovat spotřebitele, který si sice přečetl návrh smlouvy o hypotečním úvěru ve výši 150 000 PLN indexovaném v cizí měně a sjednaném na dobu 30 let, ale zcela mu neporozuměl, a přesto se nesnažil porozumět smyslu smlouvy před jejím uzavřením a zejména se neobrátil na druhou smluvní stranu (banku) s žádostí o vyjasnění jejího smyslu a smyslu jejích jednotlivých ustanovení? Lze takovému spotřebiteli přiznat ochranu na základě směrnice 93/13?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Směrnice 93/13: body 11, 18 a 22 odůvodnění, článek 2, článek 3 a čl. 4 odst. 1

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (zákon ze dne 23. dubna 1964, občanský zákoník) (Dz. U. z roku 2007, č. 459, ve znění změn, dále jen „KC“)

Článek 385¹

1. Ustanovení spotřebitelské smlouvy, která nebyla sjednána individuálně, nejsou pro spotřebitele závazná, pokud jeho práva a povinnosti upravují takovým způsobem, který je v rozporu s dobrými mravy a hrubě porušuje jeho zájmy (nedovolená ujednání). Uvedené neplatí pro ujednání, která vymezují hlavní plnění stran, včetně ceny nebo odměny, pokud jsou formulována jednoznačně.

2. Pokud smluvní ujednání není podle odstavce 1 pro spotřebitele závazné, zůstávají strany vázány ostatními ustanoveními smlouvy.

3. Ujednáními spotřebitelské smlouvy, která nebyla sjednána individuálně, jsou taková smluvní ujednání, na jejichž obsah neměl spotřebitel skutečný vliv. Jedná se zejména o smluvní ujednání převzatá ze vzorové smlouvy, která byla spotřebiteli navržena druhou smluvní stranou.

4. Důkazní břemeno v otázce, zda bylo ujednání sjednáno individuálně, nese ten, kdo se ho dovolává.

Článek 385²

Slučitelnost smluvních ujednání s dobrými mravy se posuzuje s ohledem na stav v době uzavření smlouvy, s přihlédnutím k jejímu obsahu, k okolnostem, které provázely její uzavření, jakož i k dalším smlouvám souvisejícím se smlouvou, v níž jsou obsažena posuzovaná ustanovení.

Článek 22¹

Za spotřebitele se považuje fyzická osoba, která činí s podnikatelem právní úkon přímo nesouvisející s její hospodářskou činností nebo povoláním.

Článek 65

1. Projev vůle je třeba vykládat v souladu se zásadami společenského soužití a zvyklostmi s přihlédnutím k okolnostem, za kterých byl učiněn.

2. V případě smluv je třeba hledat, jaký je společný záměr stran a sledovaný cíl, a neopírat se o jejich doslovné znění.

Stručný popis skutkového stavu a původního řízení

- 1 Žalobci, kteří jsou spotřebiteli, podepsali s právním předchůdcem žalované banky dne 21. července 2008 smlouvu o úvěru na bydlení ve výši 150 000 PLN denominovaném (valorizovaném) v CHF na období 360 měsíců. Výše úvěru denominovaného v CHF měla být stanovena podle nákupního devizového kurzu na základě kurzovního lístku platného v bance v den poskytnutí úvěru. Úvěr byl úročen variabilní sazbou LIBOR 3M a fixní marží 2,32 procentního bodu. Splátky úvěru byly vyjádřené v CHF a byly spláceny v PLN podle nákupního devizového kurzu na základě kurzovního lístku platného v bance v den splátky.
- 2 V okamžiku uzavření smlouvy byl žalobce MN studentem pedagogiky, žalobkyně DN studovala ekonomii, zatímco žalobkyně JN byla zaměstnána na obecním úřadě a měla ukončené technické studium v oboru zemědělství. ZN byl v okamžiku uzavření smlouvy řidičem se základním vzděláním.
- 3 Úvěrové formalities předcházející podpisu úvěrové smlouvy, které byly vyřizovány telefonicky a faxem nebo poštou, měl na starosti MN – a nikoli DN, která měla ekonomické vzdělání – přičemž využíval služeb úvěrového poradce, se kterým se žalobci nikdy nesetkali. Dokumenty nebyly předkládány bance, nýbrž byly všechny zasílány poradci. Vzhledem k nedostatečné úvěruschopnosti MN a DN navrhl poradce, aby ke smlouvě přistoupili rodiče MN, tj. JN a ZN. Poradce nabídl jedinou banku (právního předchůdce žalované), která jim byla schopna poskytnout úvěr na částku 150 000 PLN a pouze úvěr indexovaný v cizí měně.

Záměrem žalobců bylo získat úvěr za co možná nevýhodnějších podmínek. Sami žalobci nepřišli s pracovníky banky do styku.

- 4 Smlouvu podepsal MN vlastním jménem a na základě plné moci udělené před notářem též jménem DN, JN a ZN. Žalobce MN si dokumenty v bance před jejich podpisem nepřečetl. Na doporučení pracovníka banky ve smlouvě při jejím podpisu zkontroloval osobní údaje příjemců úvěru a údaje o nemovitosti, na niž byl úvěr poskytován. Uvedl, že návrh smlouvy předtím neměl k dispozici a že ho nikdo o takové možnosti neinformoval. Dle jeho názoru nebyl čas na přečtení všech dokumentů vzhledem k jejich rozsahu. Po podpisu smlouvy se žalobci MN a DM pokusili smlouvu přečíst, ale bohužel jí neporozuměli, zatímco žalobci JN a ZN již po podpisu plné moci neměli se smlouvou nic do činění.
- 5 Žalobce MN se o měnový mechanismus v úvěrových smlouvách nezajímal a nevěděl, z čeho vyplývá změna kurzů. Pro takovou smlouvu se rozhodl, protože se tou dobou jednalo o populární formu úvěru a takové smlouvy se mezi příjemci těšily dobré pověsti. O změnu kurzů se zajímal, až když splátka úvěru značně vzrostla. Žalobci uzavřeli s předchůdcem žalované banky dodatek k úvěrové smlouvě, podle něhož byl od prosince roku 2012 úvěr splácen ve švýcarských francích.
- 6 Dne 20. září 2018 vyzvali žalobci MN a DN žalovanou banku k zaplacení a řádnému plnění smlouvy a podali reklamaci. Dne 26. září 2018 učinili prohlášení o započtení.
- 7 Svou žalobou se žalobci domáhají určení neplatnosti smlouvy vzhledem ke zneužívající povaze ujednání obsažených v úvěrové smlouvě.
- 8 Žalovaná navrhuje zamítnutí žaloby v plném rozsahu a přiznání náhrady nákladů řízení.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 9 Žalobci svůj návrh na určení neplatnosti smlouvy zakládají na nemožnosti změnit zákonnou konstrukci úvěru cestou smluvní svobody. Ustanovení smlouvy o hypotečním úvěru dle názoru žalobců umožňují bance, aby dle svého uvážení a zcela volně stanovovala směnný kurz (CHF), a tím i výši zadlužení žalobců. Banka tak jednostranně určuje výši úvěrového zůstatku vyjádřeného v cizí měně, který je základem pro výpočet úroků a pro určení výše splátek. Dále tvrdí, že valorizace bankovního úvěru je nepřípustná a že nastavení valorizace ve smlouvě není v souladu s povahou smluvní valorizace.
- 10 Žalobci následně namítají, že nebyla stanovena výše úvěru, že došlo k porušení zásady, podle níž lze závazky vyjádřené v cizí měně splácet v polské měně – za předpokladu, že sjednaný úvěr je úvěrem devizovým (v cizí měně) – a že se jedná o zneužívající praxi banky založenou na uvádění klientů v omyl.

- 11 Žalobci tvrdí, že nemožnost splnění smlouvy vyplývá ze zneužívající povahy ujednání o měnovém přepočtu, což je dáno nejasností vzorové smlouvy a neposkytnutím jasné a úplné informace o valorizačním ujednání.
- 12 O zneužívající povaze valorizačního ujednání navíc svědčí skutečnost, že spotřebitel nemá právo odstoupit od smlouvy v případě zavedení smluvního mechanismu vedoucího k navyšování jeho plnění.
- 13 Konečně mají za to, že zneužívající povaha vyplývá rovněž z nedostatku objektivnosti při určování kurzů CHF pro účely smluvního vypořádání. Zachování valorizace v případě, že budou za zneužívající shledána pouze ujednání o měnovém přepočtu, by představovalo nedovolenou „změnu ujednání za účelem zachování účinnosti smlouvy“.

Stručné uvedení důvodů žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 14 Vnitrostátní soud se neztotožňuje s argumenty o neplatnosti smlouvy o úvěru indexovaném na základě obecných zásad, které se opírají o jiné faktory než o zneužívající povahu smluvních ujednání. Při zkoumání zneužívající povahy smluvních ujednání se řídil vodítky obsaženými ve shora uvedených rozhodnutích Soudního dvora. Pro případ, že by smluvní ujednání byla uznána za zneužívající, soud nevyklučuje uznání neplatnosti smlouvy v důsledku nemožnosti jejího splnění.
- 15 Předkládající soud na úvod poukazuje na posílení ochrany práv spotřebitele v důsledku přijetí směrnice Rady 93/13 a jejího provedení v členských státech, přičemž jako příklad v polském právu uvádí citovaná ustanovení článků 385¹ a 385² KC.
- 16 Vnitrostátní soud též upozorňuje na bohatou judikaturu Soudního dvora ve věcech týkajících se úvěrů, včetně úvěrů indexovaných, denominovaných či valorizovaných v cizí měně, a v tomto rámci vyjmenovává zejména rozsudky ze dne 14. června 2012, C-618/10, Banco Español de Crédito SA v. Joaquín Calderón Camino (ECLI:EU:C:2012:349), ze dne 15. března 2012, C-453/10, Jana Pereničová a Vladislav Perenič v. SOS financ spol. s r.o. (ECLI:EU:C:2012:144), ze dne 14. března 2013, C-415/11 Mohammed Aziz v. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa) (ECLI:EU:C:2013:164), ze dne 26. února 2015, C-143/13, Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei v. S.C. Volksbank România SA (ECLI:EU:C:2015:127), ze dne 30. dubna 2014, C-26/13, Árpád Kásler v. OTP Jelzálogbank Zrt (ECLI:EU:C:2014:282), ze dne 21. ledna 2015, C-482/13, Unicaja Banco, SA v. Hidalgo Rueda a další a Caixabank SA v. Manuel María Rueda Ledesma a další (ECLI:EU:C:2015:21), ze dne 3. prosince 2015, C-312/14, Banif Plus Bank Zrt. v. Márton Lantos a Mártonné Lantos (ECLI:EU:C:2015:794), ze dne 21. prosince 2016, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo v. Cajasur Banco SAU (C-154/15), Ana María Palacios Martínez v. Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15), Banco Popular Español, SA v. Emil Irlés

López, Teresa Torres Andreu (C-308/15) (ECLI:EU:C:2016:980), ze dne 20. září 2017, C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc a další v. Banca Românească SA (ECLI:EU:C:2017:703), ze dne 31. května 2018, C-483/16, Zsolt Sziber v. ERSTE Bank Hungary Zrt (ECLI:EU:C:2018:367), ze dne 20. září 2018, C-51/17, OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. v. Teréz Ilyés, Emil Kiss (ECLI:EU:C:2018:750), ze dne 14. března 2019, C-118/17, Zsuzsanna Dunai v. ERSTE Bank Hungary Zrt. (ECLI:EU:C:2019:207), ze dne 26. března 2019, C-70/17 a C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA v. Albert García Salamanca Santos (C-70/17) a Bankia SA v. Alfonso Antonio Lau Mendoza, V. Y. Rodríguez Ramírez (C-179/17) (ECLI:EU:C:2019:250), a rozsudek ze dne 3. října 2019, vydaný k polské žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak v. Raiffeisen Bank International AG, C-260/18 (ECLI:EU:C:2019:819).

- 17 V rámci shora uvedené judikatury Soudního dvora poukazuje vnitrostátní soud zejména na rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerne Rábai v. OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13 (ECLI:EU:C:2014:282), a cituje jeho následující bod:

74 [...] [P]ředkládajícímu soudu přísluší, aby určil, zda vzhledem ke všem relevantním skutkovým okolnostem, mezi něž patří i reklama a informace poskytnuté věřitelem v rámci sjednávání úvěrové smlouvy, se **[průměrný,] běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel** mohl nejen dovědět, že existuje rozdíl mezi prodejním a nákupním kursem cizí měny, obvykle sledovaný na trhu cenných papírů, ale rovněž vyhodnotit potenciálně významné ekonomické důsledky, které by pro něj mělo použití prodejního směnného kursu pro stanovení výše splátek, které bude muset s konečnou platností platit, a tudíž pro celkové náklady na jeho půjčku.

- 18 Předkládající soud také cituje rozsudek Soudního dvora ze dne 3. září 2015, Horațiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA, C-110/14 (ECLI:EU:C:2015:538), a uvádí jeho následující body:

16 Podle těchto definic je „spotřebitelem“ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje uvedená směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání. „Prodávajícím nebo poskytovatelem“ je dále fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněná, která ve smlouvách, na které se vztahuje směrnice 93/13, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním.

21 Pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 má, jak v bodech 28 až 33 svého stanoviska zdůrazňuje generální advokát, objektivní povahu a je nezávislý na konkrétních znalostech, které dotyčná osoba může mít, nebo na informacích, která má tato osoba skutečně k dispozici.

- 19 Předkládající soud dále odkazuje na stanovisko generálního advokáta Pedra Cruz Villalóna přednesené dne 23. dubna 2015 ve věci C-110/14, Horațiu Ovidiu

Costea v. SC Volksbank România SA (ECLI:EU:C:2015:271), a cituje zejména jeho následující body:

20 Z uvedeného ustanovení vyplývá, že jak pro definici spotřebitele, tak pro definici prodávajícího nebo poskytovatele je relevantní rámec, v němž se odehrává jednání jednotlivce. Článek 2 písm. b) směrnice stanoví, že spotřebitelem je „fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání“. Naproti tomu podle čl. 2 písm. c) prodávajícím nebo poskytovatelem je „fyzická nebo právnická osoba [...], která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním“.

26 Doslovné znění směrnice a judikatura, která vykládá jak tento instrument, tak směrnici 85/577, zřejmě volí současně objektivní a funkční pojetí spotřebitele: ve vztahu k určité osobě se tudíž nejedná o podstatnou a neměnnou kategorii, nýbrž naopak o vlastnost, kterou lze posoudit v závislosti na postavení, v němž se určitá osoba nachází při konkrétním právním jednání nebo operaci mezi mnoha takovými, které může ve svém běžném životě provádět. Jak zdůraznil generální advokát Mischo ve věci Di Pinto s odkazem na pojem spotřebitele v článku 2 směrnice 85/577, osoby uvedené v tomto ustanovení „nejsou definovány abstraktně, nýbrž podle toho, co konkrétně dělají“, takže jedna a tatáž osoba v různých situacích může někdy vystupovat v postavení spotřebitele a jindy v postavení prodávajícího nebo poskytovatele.

27 Toto pojetí spotřebitele jako aktéra určitého právního jednání, které spojuje současně a podle situace jak objektivní, tak funkční prvky, se potvrzuje rovněž v rámci Bruselské úmluvy, tedy v oblasti, v níž byl pojem spotřebitele také předmětem výkladu Soudního dvora, třebaže jak bude dále uvedeno, při výkladu směrnice je třeba analogii upřesnit se zřetelem k rozdílům v předmětu obou předpisů. V rozsudku Benincasa Soudní dvůr rozhodl, že pro určení, zda osoba jedná jako spotřebitel, „je třeba se odvolat na postavení této osoby v určité smlouvě, s ohledem na povahu a účel této smlouvy, a nikoli na subjektivní postavení této osoby. [...] [Jedna a tatáž osoba může být pokládána za spotřebitele v rámci některých transakcí a za hospodářský subjekt v rámci jiných transakcí“.

28 V konečném důsledku se jedná o objektivní a funkční pojem, jehož naplnění závisí na jediném kritériu: uskutečnění právního jednání zejména mimo rámec obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání. Jak totiž zdůraznila rumunská vláda, směrnice nestanoví žádné dodatečné kritérium pro určení postavení spotřebitele. Navíc se jedná o pojem, který je definován situačním způsobem, tedy ve vztahu ke konkrétnímu právnímu jednání. Není proto možné u žádné osoby vyloučit možnost, že bude vystupovat v postavení spotřebitele ve vztahu ke smlouvě, která se nachází mimo rámec její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání, na základě jejich obecných znalostí nebo povolání, nýbrž je třeba se zabývat výlučně jejím postavením ve vztahu ke konkrétní právní operaci.

29 Tento závěr není vyvrácen tvrzeními společnosti Volksbank založenými na cíli směrnice s odkazem zejména na různé body odůvodnění této směrnice. Se zřetelem k systematickému vnímání směrnice je jisté, že pojmy zranitelnosti a nerovnosti v podmínkách jak z hlediska vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti představují ratio legis směrnice, neboť se vychází z reality, kdy spotřebitel přistupuje na podmínky již vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah. Tyto myšlenky zranitelnosti a nerovnosti, které obecně stojí na pozadí veškerého práva ochrany spotřebitelů na úrovni Unie, se však neprojevily jako nezbytné podmínky v normativním ukotvení pojmu „spotřebitel“ prostřednictvím jeho definice v pozitivním právu. Ani definice spotřebitele, ani žádné jiné ustanovení směrnice nepodmiňují vznik postavení spotřebitele v konkrétním případě nedostatkem znalosti, dezinformovaností nebo skutečně nerovným postavením.

30 Možnost zpochybnit v každém konkrétním případě postavení spotřebitele na základě poznatků týkajících se zkušenosti, studia, povolání nebo dokonce inteligence spotřebitele by totiž šla proti užitečnému účinku směrnice. Zejména advokáti (nebo vysokoškolsky vzdělaní právníci, jakož i jiní prodávající nebo poskytovatelé) by zůstali bez ochrany v mnoha aspektech soukromoprávních vztahů. Jak zdůrazňuje rumunská vláda, ani když může být úroveň znalostí dotyčné osoby srovnatelná s úrovní věřitele, nemá to vliv na skutečnost, že její vyjednávací síla je stejná jako síla kterékoli jiné fyzické osoby vůči prodávajícímu nebo poskytovateli.

31 Je sice pravda, že Soudní dvůr ve věci Šiba dospěl k závěru, že „advokáti [...] disponují vysokou úrovní odborných znalostí, kterou spotřebitelé nezbytně nemají“. Tyto úvahy se však vztahují k situaci, v níž dotyčný advokát „v rámci profesní činnosti poskytuje za úplatu právní službu ve prospěch fyzické osoby, která jedná pro soukromé účely“, a je tudíž prodávajícím nebo poskytovatelem ve smyslu čl. 2 písm. c) směrnice.

32 Stejně tak by výklad, který navrhuje společnost Volksbank, vedl k odmítnutí postavení spotřebitele u všech osob, které by v okamžiku uzavírání smlouvy využily právní pomoci nebo profesní pomoci jiného druhu.

33 Současně Soudní dvůr odmítl vliv znalostí nebo konkrétní situace dotyčné osoby v oblastech odlišných od působnosti směrnice, když nebyla splněna objektivní podmínka, aby šlo o činnost mimo rámec obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání dotyčné osoby. Stalo se tak ve vztahu ke směrnici 85/577, ohledně níž rozsudek Di Pinto ukazuje, že pokud osoba jedná v rámci podnikatelské činnosti nebo výkonu povolání, skutečný nedostatek znalostí v konkrétním případě nevyvrací její postavení prodávajícího nebo poskytovatele.

20 Se zřetelem k rozsudku Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai, zejména k jeho bodu 74, a s ohledem na skutkové okolnosti věci, kdy pouze jeden ze spotřebitelů (MN) podepisoval úvěrovou smlouvu, a to bez jejího přečtení, má soud

pochybnosti o tom, zda lze takovému spotřebiteli (takovým spotřebitelům) přiznat ochranu na základě směrnice 93/13.

- 21 Vzhledem k tomu, že část spotřebitelů takové smlouvy vůbec neuzavírá nebo je uzavírá velmi zřídka, bylo by možné se domnívat, že při uzavírání takové smlouvy se musí spotřebitel nadprůměrně zajímat o ustanovení smlouvy a nadprůměrně hájit vlastní zájmy. Spotřebitele, který takovou smlouvu, o jakou jde v této věci, před jejím podpisem nepřečetl, a spotřebitele, který takovou smlouvu přečetl, ale neporozuměl jí, a přesto nevyvinul úsilí, aby jí porozuměl, nelze podle předkládajícího soudu považovat za průměrné, běžně informované a přiměřeně pozorné a obezřetné spotřebitele. S ohledem na shora uvedené má soud pochybnosti o tom, zda lze takovým spotřebitelům, o jaké jde v původním řízení, přiznat ochranu spotřebitele a zda může konstatovat zneužívající povahu ujednání smlouvy uzavřené takovým spotřebitelem.
- 22 Předkládající soud zohlednil skutečnost, že na jedné straně čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 a článek 22¹ KC v definici spotřebitele výslovně neupravují žádné požadavky na spotřebitele a pouze stanoví, že se jedná o fyzickou osobu, která uzavře smlouvu nesouvisející s hospodářskou činností. Podobně se uvádí v bodě 21 rozsudku Soudního dvora ze dne 3. září 2015, *Horățiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA*, C-110/14 (ECLI:EU:C:2015:538), že pojem „spotřebitel“ má objektivní povahu a je nezávislý na konkrétních znalostech, které dotyčná osoba může mít, nebo na informacích, která má tato osoba skutečně k dispozici. Je třeba vzít v úvahu též úvahy generálního advokáta Pedra Cruz Villalóna obsažené v bodě 74 stanoviska ve věci C-110/14, *Horățiu Ovidiu Costea v. SC Volksbank România SA* (ECLI:EU:C:2015:271). Na druhé straně však podle vnitrostátní judikatury i podle judikatury Soudního dvora nelze brát v úvahu jakéhokoli spotřebitele, nýbrž průměrného spotřebitele, který je dostatečně dobře informovaný, pozorný a obezřetný. To je výslovně řečeno v bodě 74 rozhodnutí C-26/13 (ECLI:EU:C:2014:282).
- 23 Je třeba poznamenat, že pozdější směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 již v bodě 18 odůvodnění výslovně uvádí, že kritériem musí být průměrný spotřebitel, který má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory (s přihlédnutím k vlastnostem, které činí spotřebitele obzvláště zranitelného nekalými obchodními praktikami).
- 24 V tomto ohledu je nutno dodat, že směrnice 93/13 v čl. 4 odst. 1 (v anglickém a německém znění) ukládá, aby při zkoumání zneužívající povahy smluvních ustanovení byla zohledněna povaha zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a všechny okolnosti doprovázející její uzavření. Podobně též čl. 65 odst. 1 KC a článek 385² KC ukládají zohlednění okolností uzavření smlouvy.

- 25 V souvislosti s výše uvedeným nelze podle předkládajícího soudu pomíjet takové okolnosti, jako jsou charakter předmětu smlouvy, hodnota a délka trvání smlouvy o hypotečním úvěru (150 000 PLN, 30 let), skutečnost, že výše úvěru je indexována na cizí měnu. Důležité jsou také okolnosti doprovázející uzavření této smlouvy, jmenovitě to, že spotřebitelé podepsali smlouvu, aniž ji četli, a že i když jí neporozuměli, nevyvinuli žádné úsilí, aby podepsané smlouvě porozuměli.
- 26 Za těchto okolností měl předkládající soud pochybnosti o tom, zda lze ochranu spotřebitele přiznat jakémukoli spotřebiteli, nebo jen průměrnému, běžně informovanému a přiměřeně pozornému a obezřetnému spotřebiteli. Jinými slovy se táže, zda může soud za zneužívající považovat ustanovení smlouvy uzavřené spotřebitelem, jež nelze kvalifikovat jako průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele.
- 27 Na jedné straně je důvodné, aby byl každý spotřebitel, dokonce i takový, který se nechová nutně racionálně (nečte smlouvu před jejím podpisem nebo jí nerozumí a zároveň nečiní žádné kroky, aby jí porozuměl), chráněn před případně zneužívajícími ustanoveními obsaženými ve smlouvě. Přiznání ochrany i takovému spotřebiteli by přimělo podnikatele, aby zanechali uplatňování zneužívajících ustanovení ve smlouvách. To by hovořilo pro přiznání ochrany spotřebitele každému spotřebiteli bez výjimky.
- 28 Na druhé straně může přiznání ochrany spotřebitele takovému spotřebiteli, který smlouvu před podpisem nečetl nebo uzavřené smlouvě neporozuměl, a přesto ji uzavřel bez jakékoli snahy jí porozumět (zejména v případě takové smlouvy, o jakou jde v projednávané věci), vést k situaci, kdy se spotřebitel bude moci po mnoha letech dovolávat zneužívající povahy ustanovení smlouvy, jestliže mu ze smlouvy nepoplyne očekávaný prospěch. Spotřebitel by se zároveň mohl zbavit rizika (v daném případě rizika změny směnného kurzu), které na sebe dobrovolně vzal uzavřením smlouvy. To je v rozporu se zásadou právní jistoty a smluvní stability a zásadou *pacta sunt servanda*. Kromě toho nebyla směrnice 93/13 přijímána s pomyslením na to, že bude uplatňována na komplikované mnohaleté finanční závazky, což je dle názoru předkládajícího soudu třeba při podání odpovědi na položené předběžné otázky rovněž vzít v úvahu.
- 29 Vnitrostátní soud provedl analýzu judikatury Soudního dvora, ale nenalezl výslovnou odpověď na předběžné otázky položené v této žádosti; předkládající soud nenalezl ani dostatečnou vodítka, která by mu umožnila samostatně vyřešit problematiku, která je předmětem těchto otázek. Proto se také vnitrostátní soud rozhodl položit Soudnímu dvoru předběžné otázky.
- 30 V rámci odpovědi na první otázku poukazuje vnitrostátní soud na dilema týkající se mezí ochrany spotřebitele. Je nutno nalézt rovnováhu mezi kolidujícími hodnotami spotřebitelské ochrany a zásadami právní jistoty, smluvní stability a *pacta sunt servanda*. Pokud by Soudní dvůr dospěl k závěru, že ochrana nenáleží každému spotřebiteli, nýbrž jen spotřebiteli, kterého lze uznat za průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele,

poukazuje předkládající soud na to, že dle jeho názoru je třeba při odpovědi na druhou otázku konstatovat, že spotřebitele, který takovou smlouvu o hypotečním úvěru indexovaném na cizí měnu, o jakou jde v projednávané věci, před jejím podpisem nepřečetl, ani spotřebitele, který ji sice přečetl, ale neporozuměl jí a nesnažil se jí porozumět, nelze uznat za průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele. V důsledku toho by bylo třeba odpovědět, že ochrana spotřebitele není přiznána spotřebiteli, který takovou smlouvu, o jakou jde v projednávané věci, podepsal bez přečtení, a že nelze zkoumat zneužívající povahu ustanovení takové smlouvy.

PRACOVNÍ DOKUMENT